

A központi Kárpátok tavai.

Hradszky Józseftől.

A központi Kárpátok legsajátságosabb tüneményei közé tartoznak az ott található tavak.

A Kárpátok alján lakó szepesi németek saját nyelvjá-rásukon e tavakat egyesben „der Sei“, többesben „die Sei'n“ mondják. A lengyel „staw“-nak, a magyarországi tót „pleso“-vagy „jazero“-nak ejti a tavat; leggyakoribb azonban a „pleso“ elnevezés.

A „Meerauge“ (tengerszem), „morskie oko“ is igen gyakran előforduló kifejezés a németeknél és szlávoknál.

A mi azon nagyon elterjedt néphitet illeti, hogy t. i. e tavak földalatti csatornák által a tengerrel állnak összeköttetésben, minélfogva a tengeri vihar alkalmával zajlanak, magas hullámokat hánynak, néha nagy áradást okoznak, vagy a mint a népnyelv mondja: „a tengerszemek kiöntöttek“, erről természetesen a földtan (geologia) nem tud semmit. E hiedelmet már azon körülmény is teljesen megzáfolja, hogy mindezen tavak, még a legalantabb fekvésűek is, több száz méterrel fekszenek a tengerszine felett. A csorbai tónak, (mely minden kárpáti tavak közt legalantabb fekszik), magassága a tenger szine felett 1378·73^m/.

E nézet, hogy t. i. a kárpáti tavak földalatti csatornák által a tengerrel volnának összeköttetésben, ellenkezik a híres svéd botanikus dr. Wahlenberg tapasztalataival, ki az upsalai tudományos akadémia megbízásából 1813-ban a központi Kárpátokat s azok környékét beutazta. Wahlenberg szemtanuja volt az akkori nagy áradásnak, írja hogy 1813. aug. 21—23. a Poprád vízmagassága a partok felett 5·68^m/ volt; s hogy az áradat a kárpátalji erdőkön túlterjedt. A kőpataki völgyben a kőpataki tó alatt egy kő sem volt kimozdítva helyéből, a tó esendes, vízállása rendesnek találtatott. A fehérvízi völgyben (Weiss-

wasserthal) az ár csak a késmárki pásztor-kunyhóig ért. E ponton túl a fehér, zöld és vörös tóból jövő vizek még a köveken levő mohot sem érinték. E tünemény azon körülményben leli magyarázatát, hogy az említett három augusztusi napon (20—22), míg a hegyek aljában a vihar folytonosan dühöngött és a zápor szünet nélkül ömlött, fent a hegyek közt túl az erdők határán hó esett ölnyi magasságban („unius orgyae altitudinis nives“ mondja Wahlenberg), mely csak lassanként olvadt, de az évben már teljesen el nem olvadt. (Lásd Fuchs: „Die Central-Karpathen mit den nächsten Voralpen“, 39 s a köv. lap.)

Különös, hogy a Kárpátok régibb leírásainál a tavak vagy egyáltalában nem említetnek, vagy pedig csak futólag emlékeznek meg azokról a szerzők mint valami kevésbé jelentékeny tüneményről, így p.: Frölich Dávid, „Sacr. Caes. Reg. Maj. per regnum Hungariae Mathematicus“, ki Késmárkon, tehát épen a központi Kárpátok alján lakott, 1639-ben egy földrajzt adott ki, mely az időben nagyon el volt terjedve és több európai országban használták az iskolákban, e munkában nem is említi a tavakat. Csak egy későbbi „Viatorium“ című művében, mely 1643. Ulmban jelent meg, tesz említést a tavakról ilyenképen: „inter juga Carpathi aliquot profundissimi visuntur lacus, celebriores sunt: das Poppersee, Stamp- u. Richtersee, Kaalbachersee, Polschsee, Flocksee, Grünsee“.

Buchholz Jakab, a kárpáti csudálatos hóhegység leírása (Beschreibung des wundervollen Karpathischen Schneegebirges), című kézirat szerzője,*) már bővebben emlékezik a tavakról, s a következőkről tesz említést:

1. a zöld-, fehér-, nagy és kis fekete tóról, továbbá a vörös tóról és az „uj tóról“;

2. a körtóról (Pflocksee, Frölichnél Flocksee, jelenleg Kolowe-tó);

3. a nagy lengyeltóról (Frölichnél Polschsee);

*) Lásd: „Ungarisches Magazin“, III. kötet. l'ozsony 1783. 12. l.

4. a tölcseértóról (Trichtersee) a hunfalvi csúcs alatt ;*)
5. a békátóról ;
6. a jegestóról a menguszfalvi völgyben ;
7. a poprádi tóról ;
8. a zöld tóról (Zelene pleso) a Kriván alatt ;
9. a pribilina tóról stb.

Az újabb szerzők közül, kik a kárpáti tavak leírásával foglalkoznak, különösen kitűnnek : Fuchs, Koristka, Kolbenheyer, Stróbel, Dezső és a híres hegymászó Déchy Mór.

A tavak száma még nincsen pontosan megállapítva, némelyek számítása szerint 54 tó van a déli, és 40 az északi oldalon, összesen tehát 94 tó. Kolbenheyer újabb kutatásai nyomán 112-re teszi a tavak számát, szerinte a déli oldalon 74, az északon 38 tó található, és pedig a déli oldalon a fehérvízi völgyben 7 (a völgy északi ágában 4, a déliben 3), a kőpataki völgyben 2, a kis tarpataki völgyben 5, a nagy tarpataki völgyben 17, (ennyit olvasott Kolbenheyer a nagy szalóki csúcsról), a szalóki csúcs alatt 3, a Kastenbergről 1, a felkai völgyben 4, a batizfalvi völgyben 1, a menguszfalvi völgynek keleti ágában 3, a nyugatiban 8, a Červená woda-völgyben 5, a fehér Vág és mellékfolyóinak völgyében 6, a Teriansko völgyben 2, a Koprova völgynek északi részében 4, a Pribilina tó, keletre a Tománova polska-tól ; a Ježova csúctól délre 1, a Račkova völgyben a Bystra alatt 2, a Jamnica völgyben a Voloviec alatt 2, az északi oldalon a Roháč alatt 4, a Koscielisko völgyben 1, a Sucha woda völgy nyugati medrében 8, a keletiben 2, a Panszczyca völgyben 1, az u. n. „5 tó“ ugyan e völgyben, a Bialka és mellékfolyóinak völgyében 9, a Jaworzynka és mellékágainak völgyében 4. Ide tartozik még 4, a hegységen már kívül fekvő tó, t. i. a déli oldalon a esorbai tó és a 3 Toporowy tó az északi oldalon.**)

A mi a kárpáti tavak mélységét illeti, még eddig csak kevés tónak mélységét ismerjük, ugyanezen okból a magyarországi Kárpátégylet 1875. aug. 1-én Tatra - Füreden tartott III. közgyűlése dr. Deszö bécsi theresianumi tanár indítványára kebeléből egy választmányt nevezett ki, melynek feladatául

*) Vagy is inkább a Iomniczi csúcs alatt, hihetőleg Buchholz idejében a „Iomniczi csúcs“ elnevezés még nem volt használatban.

**) Lásd : Kleine Beiträge zur Länder u. Völkerkunde von Oesterreich-Ungarn. I. évfolyam, 1875. 3. sz., július 1. Bécs.

tűzte a magyar oldalon fekvő kárpáti tavak mélységét kikutatni. *)

Ezen tavak elnevezésében igen nagy eltérés uralkodik, miután némely tónak több különböző és sok tónak egészen egyforma neve van. Így péld. Galicziában „Gašienica“ tavak közül a legalsó majd „Litworowy-“, majd „Sobków-“, majd „Suczy“-tónak neveztetik, a keleti fekvésű tó pedig „Zielony-“, majd ismét „Suczy“-tónak hivatik. A legalsó tó a Bialka völgy nyugati ágában Galicziában „Morskie oko“ — tengerszemnek — mondatik, s ott csakis ezen név alatt ismeretes. A felső tó elnevezései „Czarny staw“ — fekete tó — vagy „Czarny staw nad Rybiem“, vagy röviden „nad Rybiem“, míg magyarul a „Morskie oko“ halastónak, a „Czarny staw“ pedig tengerszemnek mondatik. Magyar részen a poprádi tó mengusztalvi (Mengsdorfer S.) tónak is mondatik, lengyelül „Male rybie“ (kis Halastó); de az előbbi elnevezés gyakoribb. Még nagyobb zavart okoznak az egészen egyforma vagy egyjelentőségű elnevezések. Így péld. kétféle „5 tavat“ ismerünk, t. i. Galicziában az úgynevezett „5 tó“ völgyében, és magyar részen a „kis tarpataki“ völgyben, van továbbá 6 „békátó“, 6 „zöldtő“, 5 „feketető“, 2 „fehértő“ stb.

Galicziában az egyes tavak térfogata már meg van állapítva, s az alább következő adatok a telekkönyvből (Kataster) vannak véve, míg magyar oldalon a központi Kárpátoknak csak egy részében van befejezve a tavak katasteri felmérése; a Jaworzynka és mellékfolyóinak, továbbá a Bialka és mellékfolyóinak völgyében pedig még nem kezdődtek meg a felmérések.

A magyar tavak területi nagyságára vonatkozó adatok szinte a telekkönyvből vannak kiírva.

*) A mérések eredményét illetőleg lásd a „Magyarországi Kárpát-egylet évkönyvét“ III. p. (20). Szerk.

A. Galiczia területén található tavak.

I.

A₇ „öt-tó“ völgyében.

Öt lengyel tó = Polnische 5 Seen:

1. Przedny staw 7.70 $\mathcal{H}_a$; magassága a tenger színe felett 1667.08 m . Kolbenheyer.*)
2. Wielki staw 34.84 $\mathcal{H}_a$; mag. 1648.87 m / Kolb., 1687.5 m / J.**), 1691.9 Bl., 1706.9 K. Ez a Tátra legnagyobb tava.
3. Mały staw 0.26 $\mathcal{H}_a$.
4. Czarny staw 13.05 $\mathcal{H}_a$; mag. 1707.88 m . Kolb.
5. Zadny staw 6.75 $\mathcal{H}_a$.

II.

A „Sucha woda“ völgyében.

A „Gąsienicowy“-tavak:

1. Czarny staw Gąsienicowy 22.87 $\mathcal{H}_a$. mag. 1624.82 m / Kolb., 1604.4 Z., 1642.8 J., 1646 Kez., 1647.7 F. és 1557.7 K. Vízének hőfoka 1873. aug. 8-án d. e. 11 órakor 16.40° C., midőn a hőmérő 18.5° C. állott. Aug. 12. 1874., 10 óra 30 p. d. e. 10.0° C., ugyanekkor a hőmérő 7.0° C. mutatott.
2. Zamarzły staw, 0.21 $\mathcal{H}_a$; magassága a t. f. 1791.95 m / Kolb.
3. Litworowy staw mely Sobków-nak is mondatik. 0.47 $\mathcal{H}_a$ magass. 1616.25 m / Kolb., 1626.47 J. E tó a legalantabb fekvésű a Gąsienicowy tavak közt.
4. Zielony vagy Suczy staw 3.45 $\mathcal{H}_a$; mag. 1633 m / Z., 1651 m / F., 1672.27 m / Kolb. és 1684.77 m / Jan.
Hőmérséke 1873. aug. 5. d. u. 3 órakor: 16.0° C. meleg mellett.

*) Kolbenheyer Károly, bieltzi gymnásiumi tanár ur mérési adatai különösen figyelembe veendő, miután ezen méréseknél a déli oldalon Késmárk, az északin Galicziában Poronin szolgált kiindulási pontul, tehát oly két igen közel fekvő állomás, melyeknek tengerszín feletti magassága Karliński, a krakói csillagda igazgatója által a lehető legnagyobb pontossággal van megállapítva.

**) Rövidítések: B. = Bendant, Bl. = Blasius, F. = Fuehs, J. = Janota, K. = Koristka, Kez. = Kuczynsky, Kolb. = Kolbenheyer, Kr. = Kreil, Ln. = Loschan, M. Á. T. = Magyar állam térképe, P. = Paulini, R. = Rothe, St. = Staszic, W. = Wahlenberg, Z. = Zejszner.

A „Zielony staw” a „Litworowy” tótól körülbelül 568^m/ távolságban fekszik délfelé. A „Zöld tó” nevezet alatt előforduló tátrai tavak közt e tó legjobban megfelel ez elnevezésnek, vizének zöldes színe miatt.

5. Kurtowiec w Roztoce, 1·74[℥]_a; mag. 1690·35^m/ Kolb., 1707·3 J.

E tótól kissé feljebb van még 2 kisebb tó, az egyik:

6. 0·18[℥]_a, a másik:

7. 0·27[℥]_a.

8. Zadny staw, 1·52[℥]_a; mag. 1793·65^m/ Kolb., 1795·47 J. E tó sötétzöld színe miatt néha szinte „Zielony staw” = zöld-tónak mondatik.

Staw dwoisty = kettős tó; két kis tó, melyek egy igen keskeny földrész által vannak elválasztva, ezek közül

9. a nyugati: 0·86[℥]_a;

10. a keleti: 1·20[℥]_a; magass. 1649·75^m/ Kolb., 1665·54^m/ J.

11. Szmrzczyn staw a Koscieliski völgyben, 0·60[℥]_a; mag. 1220·8^m/ F., 1230·3^m/ Z.

Zakopane és környéke lakói, az imént elősorolt tavakat közös néven „Gąsienicowe stawy” = Hernyó tavak-nak hívják.

A Kárpátok leírásával foglalkozó kézikönyvekben használt „7-tó” elnevezés ellenkezik tehát a valósággal, mert a völgyben 11 tó található s így a „7-tó völgye” kifejezés hibás.

Toporowy stawek, 3 kis (mocsáros) tó az erdő közepén, s így a Kárpátok északi oldalán az egyedüli tavak, melyek a hegység határán alól fekszenek. A legnagyobbik területe 0·9[℥]_a, mag. 1075·3^m/ Z.

B. A magyar területen lévő tavak.

I.

A Bialka völgyében. -

1. A nagy Halastó (lengy. „Morskie oko”) 33[℥]_a; magass. 1384·53^m/ J., 1387·4^m/ Bl., 1396·9^m/ Kcz., 1401·31^m/ Kolb., 1401·3^m/ R., 1403·3^m/ Kcz., 1409·8^m/ F., 1419·9^m/ Kcz., 1422 és 1481·3^m/ St. — Déchy szerint*) a magyar oldalon levő tavak közt a Halastó legmélyebb, mélysége a déli részen 60^m/ (?).

*) L. „Jelentés a magas Tátrában tett utazásról”, irta Déchy Mór, Budapest, 1875. 22. l.

Területéből $17.44 \mathcal{H}_a$ magyar földre esik, miután a Magyarország és Galiczia közti határ e tó területén vonul keresztül. *)

A tó területének magyar része Salamon Aladár úr, a galicziai része pedig Eichborn L. ur birtoka.

2. Tengersizem (Meerauge) t. $21.32 \mathcal{H}_a$; mag. 1594.75^m / Kolb., 1562.5^m / Kéz., 1576 F., 1581.68 J., 1586.9 K., 1600 R., 1603 Bl. A víz hőfoka aug. 23. 1875., 4 ó. d. u.: 13.0°C. ; 11.1°C. , meleg mellett, Kolb., 1860. aug. 28., 3 ó. d. u. 13.2°C. , míg ugyanekkor a hőmérő 18.0°C. állott. K.

Salamon Aladár ur birtoka.

Jegyzet: A Bialka, Jaworzynka és mellékfolyóinak völgyében található tavakat itt azért nem soroljuk elő, mert ezen tavaknak térfogata még nincs megállapítva, miután a katasteri munkálatok ezen völgyekben még nem vétettek foganatba. Megemlítendő:

Kolove = körtó, a Javorina patak völgyében, $2.73 \mathcal{H}_a$ Kor.; mag. 1570.67^m / Kolb.

Vízének hőmérséke aug. 10., 6 ó. d. u. 3.0°C. , 7.0°C. meleg mellett. Kolb.

II.

A fehérvíz völgyében.

Késmárki területen:

1. Fehértó (Weisser See). Parcell sz. 6754, $0.105 \mathcal{H}_a$; magassága 1543.8^m / Bl., 1564.7 P., 1560.7 Ln., 1579.8 F., 1594.8 St., 1601.4 W., 1612.2 K., 1613.8 St., 1622.3 F., 1697.0 Ö.

A fehér tóból ered a fehér (víz) patak és a késmárki vámtól északra a Poprádba ömlik. Hossza a torkolatig 3832^m . (?)

2. Vöröstó (Rother See). Parcz. sz. 6571, $0.18 \mathcal{H}_a$; mag. 1748^m / P., 1752.8 K., 1756.8 St., 1781.3 W., 1801.4 Ö., 1810.9 F.

*) A M. Á. térképén a halastó és tengersizem környéke táján elvonuló országos határ Magyarország rovására hibásan vétetett.

3. Zöldtó (Grüner See). Par. sz. 6572, 0·51 $\mathcal{H}_a$.

Ezen tóból ered a Zöldvizpatak, melynek hossza a fehér tóból eredő patakkal való egyesüléseig 2383·88 m , a Poprádba ömléseig 7536·62 m (?); összesen tehát 19402·92 m .

4. Késmárki fekete tó (Schwarzer See). Par. sz. 6573, 0·26 $\mathcal{H}_a$.

E tavak Késmárk szab. kir. város tulajdonához tartoznak.

A forbergi területen:

1. Késmárki zöld tó (Grüner See). Parcz. sz. 1868, 0·51 $\mathcal{H}_a$.

2. Késmárki kék tó (Blauer See). Parcz. sz. 1869, 0·17 $\mathcal{H}_a$.

E két tó szinte Késmárk város tulajdona.

III.

A kőpataki völgyben.

Kakas-lomniczi területen:

1. Kőpataki tó (Steinbach-See). Magassága 1723·7 m K., 1755·9 m B., 1798·8 m F.

Berzeviczy Egyed úr tulajdona. A tó közepén egy szikla-csoport látható.

2. Tölcsértó (Trichter-See). Par. sz. 4413, 0·07 $\mathcal{H}_a$ Mag. 1715 m W., 1724·8 St., 1965·9 F.

IV.

A kis tarpataki völgyben.

Ó-Leszna község területén:

Kis tarpataki „öt-tó”:

1. Par. sz. 3312, 0·17 $\mathcal{H}_a$. Mag. 2002·87 m Kolb.

2. Par. sz. 3313, 0·62 „ Mag. 1992·11 m Kolb.

3. Par. sz. 3314, 1·1 „ Mag. 2024·82 m Kolb.

4. Par. sz. 3315, 2·1 „ Mag. 2205·38 m Kolb.

5. Par. sz. 3316, 0·16 „

Az „öt-tó” közül egynek sincs külön neve, közös néven egyszerűen csak „öt kis tarpataki tó”-nak hivatnak. (Klein Kohlbacher fünf Seen. Lengy.: „pieć stawów w matej dolinie żimnowodskiéj”; — szláv.: „pät male Kolbaské jazera”).

V.

A nagy tarpataki völgyben.

Ó-Leszna község területén :

1. Jegestó (Eissee). Parcz. sz. 3319, 0·111 $\mathcal{H}_a$.
2. Par. sz. 3320, 0·52 $\mathcal{H}_a$.
3. Par. sz. 3321, 0·23 „
4. Par. sz. 3322, 0·35 „
5. Par. sz. 3323, 0·61 „
6. Par. sz. 3324, 0·21 „
7. Hosszútó (Langer See). Par. sz. 3325, 1·16 $\mathcal{H}_a$; mag. 1908·66^m/ Kolbenheyer.

8. Kalántorma tó, Löffelkrautsee, (kalánfü, Löffelkraut, Cochlearia L.) Par. sz. 3326, 0·19 $\mathcal{H}_a$.

Ó-Leszna községében azonban az elnevezés : kalántorma tó = Löffelkrautsee, nem ismeretes ; hihetőleg a „kalánfü“ völgyétől, melynek területén fekszik, kapta e tó nevét.

E 8 tón kívül a község katast. térképén más tó nincs megjelölve ; a többi tavak, melyek inkább csak kisebb terjedelmű mocsárok, nem sorolhatók a tavak közé ; 7 ilyen mocsár van, a 4 egymás mellett fekvő „hagyma“ tónak hivatik. E mocsároknak nincs sem külön nevük, sem parcz. számuk, területök sines meghatározva.

A „kis tarpataki öt-tó“ és nagy tarpataki tavak is Ó-Leszna község birtokához tartoznak.

A mi illeti a „Kohlbach“ vagy „Kolbach“ (Tarpatak) elnevezést, mi nem osztjuk dr. Janota Jenő, leembergí egyetemi tanár ur nézetét, ki a jelenlegi „Kolbach“ elnevezés eredetét a régi „Kaltbach“ elnevezésben keresi ; még pedig a következő okokból :

1. Frölich Dávid tanár, ki Késmárkon lakott, fentebb említett „Viatorium“ című munkájában megemlékezik a „Kaalbach“ tóról. E munka latin nyelven van szerkesztve, de a német elnevezések német betűkkel és német helyesírással

vannak írva. Frölich a „Kaalbach“ szót 2 „a“-val írja, az egyik „a“ a régi német helyesírás szerint, hihetőleg a „h“ betűnek felel meg, mely jelenleg a hangzó hosszúságát jelöli. e szerint tehát „Kahlbach“, nem pedig „Kaltbach“ irandó.

Különben a szepesi német tájszólás szerint szokásos, hogy a népnyelv a „kahl“ szót „kohl“-nak ejti, p. o. der Hügel, der Berg ist ganz „kohl“ = „kahl“ helyett. Azonkívül tudva van, hogy Frölich szorosán ragaszkodott akkori divatos elnevezésekhez, és ezeket „Viatorium“ című művében szóról-szóra és betűről-betűre átvette. Így péld. a nagy lengyel tavat „Polschsee“-nek mondja, s e tavat a nép jelenleg is így nevezi. A Körtöt (Kolowe) Frölich „Pflocksee“-nek írja s a nép is e néven ismeri mai nap.

A mondottak után egész bizonsággal lehet következtetnünk, hogy Frölich, ha az ő idejében a „Kahlbach“ tavat „Kohlbach“-nak ejtették volna, bizonyára művében is a „Kolbacher See“, vagy Janota szerint a „Kaltbacher See“ elnevezést használta volna „Kaalbacher See“ helyett.

2. Innstädeni Sonklar A. Károly „Reiseskizzen aus den Alpen und Karpathen“, Bécs, 1857. 128 l., című munkájában IV. Béla 1258-ban kelt okmányára hivatkozik, mely által Béla király a Szepesvár*) környékére települt lakóknak a Kaldbach***) (ma Kolbach, Kohlbach, Kolbachy), melletti földet adományozta; de ez adománylevélre való hivatkozás nem változtat a dolgon semmit, miután ez adomány a mai Kohlbach falura vonatkozik, mely nem messze fekszik a szepesi vártól és igen közel van Szepesváraljához (Kirchdrauf).

*) Közőnségesen „szepesi vár“ (Zipser Schloss), a régibb okmányokban „Zipser Haus“, „Szepesház“ is nevezetik.

**) Lásd Supl. Anal. terrae Scepus. 441. l.: „Béla IV. terram Kaldbach hodie Kolbach, hospitibus suis de Scepus, vel Suburbio aut Szepesvárallyensibus confert Anno Domini 1258“, vesd össze továbbá sub XXXVII. pag. 151 és Anal. Scepus. pars III. pag. 8 et seq. — Hogy az itt említett „Kaldbach“ a mai nap u. n. „Kolbach“-ra, nem pedig a tátrai „Kolbach“-ra — Tarpatakra — vonatkozik, ezt bizonyítja azon körülmény, hogy az idézett adománylevélben az adományozott földrész „Beth“ nevet visel t. i. terram beth (ez elnevezéstől kapta a mai „Mindszent“ a „Beth-ania“ nevet) vocatam, hospitibus nostris de Scepus (t. i. Suburbio vagy Scepusio vagy Subarcensibus. Szepes-Váralja = Zipser Unterschloss: Kirchdrauf, tótul Podhrad) duximus conferendam“. A mai Mindszent-Biaczovecz, mely a Szepes-Váralja mellett fekvő Kolbach közvetlen szomszédságában van, a régi okmányokban Bethaniának nevezetik. Ez adatokból világos, hogy IV. Béla a szepesváraljaiaknak nevezetik. Ez adatokból világos, hogy a mai Mindszent-Bethaniával határosak, nem pedig oly földrészeket, melyek a magas Tátrában található Kis- és Nagy-Tarpatak szomszédságában keresendők.

3. Buchholz Jakab említett munkájában a 26-ik és k. l. ezeket írja: „13. a köpataki (Steinbach) fok (Grad, Grod), mely a „Kahlbach“ aljától egész a magas csúcsig nyúlik, nyugoti oldalán 14. magas és nagy szikla látszik, mely guárnak vagy ludnak (Gänserich, Gans) hivatik. E szikla egészen nyereg alakú közepén mélyedéssel és alacsonyabb mint a legmagasabb csúcs, (Buchholz szerint „a késmárki csúcs“), melynek baloldalán délnyugot felé az igen meredek Kopasz-v. Tarhegy emelkedik . . . Ezen csúcs (a késmárki) és a nagy-szalóki csúcs közt folyik jobbra a kis „Kahlbach“ (Kis-Tarpatak) és balra a nagy „Kahlbach“ (Nagy-Tarpatak)“, stb.

E bizonyítékok alapján a Kolbach vagy Kohlbach (Kalter-Bach) elnevezésnek lengyel fordítását „dolina malej żimnej wody“ és „dolina wielkiej żimnej wody“, vagy „dolina żimnowodzka mala“ és „dolina żimnowodzka wielka“ = Klein- und Gross-Kalzbacherthal (hidegpataki völgy) — mely utóbbi elnevezés Janota tanár ur indítványára egész Galiciában divatos — nem helyeselhettük. Épen oly helytelen e magyar elnevezés is: Kis- és Nagy-Hidegvölgy*), és sokkal szabatosabb Hunfalvy János fordítása: „Kis- és Nagy-Tarpataki völgy“ **) = Klein- und Gross-Kahlbach-Thal.

A „Kohlbach“ elnevezést: Kohl = Kohlkraut szótól származtatni szinte hibás, mert a völgy földje a káposztafaj termelésére nem alkalmas. Azonkívül a „Kohle“ szótól való származtatás már azért is helytelen, mert a szepesi német a „Kohle“-t = „Käul“-nak mondja, s így „Kohlbach“ helyett „Käulbach“-ot ejtene. —

Jegyzet. Az Uj-Leszna község birtokához tartozó erdőben van egy kis tó, neve: „Beim See“ = „a tónál“.

*) L.: „Jelentés a magas Tátrában tett utazásról“, írta Déchy Mór. Budapest, 1875.

**) L.: „A magyar birodalom természeti viszonyainak leírása“. A magyar tudományos akadémia megbízásából készítette Hunfalvy János. Pest, 1863.

VI.

A nagy szalóki csúcs alatt.

Nagy-Szalók területén : *)

Nagy-szalóki 3 tó, vagyis inkább nagy-szalóki „3 tócska“.

1. Alsó tó. Par. sz. 4515, 0·3 hekt. Fele Mühlenbach község birtokához tartozik.

2. Középső tó, egyuttal a legnagyobb a 3 tó közt ; Par. sz. 4514, 0·12 hekt. Magassága 1674·6^m/ Kolb.

Hőmérséke jul. 2. 1867., 9½ ó. d. e. 12·5° C., 15·0° C. meleg mellett.

E tó is félig Mühlenbach község tulajdona.

3. Felső tó, (ez a legkisebb). Parcz. sz. 4513, 0·2 $\mathcal{H}_a$.

Nagy-Szalók község birtoka.

Jegyzet. A nagy-szalóki 3 tócska magassága 1670^m/ F., 1688·5^m/ R.

VII.

A felkai völgyben.

Nagy-szalóki területén : **)

1. Hosszú tó, Langer See. Par. sz. 4510, 0·68 $\mathcal{H}_a$. Mag. 1931·03^m/ Kolb. A tó fele Mühlenbach község birtoka.

Jegyzet. A tavat környező sziklák hasadékaiban lehet találni „plantas frigidissimas“, mint Wahlenberg mondja. Lásd : Flora Carpatorum principalium, pag. LII.

2. Felkai tó. Par. sz. 4512, 1·50 $\mathcal{H}_a$. Mag. 1666·72^m/ Kolb., 1595 P., 1601·4 K., 1633·62 W., 1639·6 F., 1659·4 R., 1663·6^m/ Bl.

Felerészben Gerlachfalva község birtoka.

Hőmérséke aug. 5. 1874., d. e. 11 órakor 9·4° C., 12·7° C. meleg mellett. Kolb.

Jegyzet. A Hosszú-tó és a felkai tó közt fekszik az u. n. „Virágkert“ = Blumengarten; Zahradka ; Kvetnica. Par. sz. 4509, 1·48 $\mathcal{H}_a$. Mag. 1793·17^m/ Kolb.

*) Részben Mühlenbach község területén.

**) Részben mühlenbachi és gerlachfalvi területén.

A Virágkert egy nagy terjedelmű kiszáradt tó medre; jelenben virágdús alpesi rét.

VIII.

A batizfalvi völgyben.

Batizfalvi területen :

1. Batizfalvi tó, Botzdorfer See; Batizowiecki staw, BatISOvske pleso, vagy „do Spadoch“. Par. sz. 3173, 3·84 hekt. Mag. 1884·4^m/ Kolb.

Máriássy Ferencz ur birtoka.

A batizfalvi-tóból ered a „Sucha woda“ nevű patakocska, mely a „Vaba“ patakkaal egyesül s evvel együtt a Poprádba ömlik.

IX.

A menguszfalvi völgyben.

Menguszfalvi területen :

1. Sárkánytó, Drachen See. Par. sz. 2452, 0·104 $\mathcal{H}_a$. Mag. 1890·0^m/. Magyar-állam térképe.

2. Jeges tó, Gefronner See. Par. sz. 2454, 1·40 $\mathcal{H}_a$. Mag. 1930·0^m/ M. A. térképe.

A Jeges tóból folyó „Zamrzli“-patak a poprádi tóba ömlik.

E két tó a menguszfalvi völgy nyugati ágában fekszik.

Ugyanezen völgy nyugati ágában vannak :

1. A Nagy-Hinczkoi tó,*) = Gross-Hinzkoer See. Par. sz. 2461, 19·110 $\mathcal{H}_a$. Mag. 1794·4 K., 1847·3 Ö., 1871·9 F., 1899·2^m/ W.

A Nagy-Hinczkoi tóból ered a Nagy-Hinczko-patak, mely a Krupka-patakkaal egyesül.

2. A Kis-Hinczkoi tó, Klein-Hinzkoer See. Par. sz. 2462, 2·79 $\mathcal{H}_a$.

Az e tóból eredő Kis-Hinczkoi patak, egyesülvén a Nagy-Hinczkoi tóból folyó patakkaal, a Poprádba ömlik.

3. A poprádi tó, Poppersee. Par. sz. 2448, 2·129 hekt. Mag. 1426·0^m/ Ö., 1468 W., 1487·8 St., 1511·6 F., 1525^m/ R.

*) Némelyek szerint: Hinczoi tó = Hinczo-tó.

A poprádi tóból folyó patakocska „Krupka“ nevet visel s miután a Nagy-Hinczko-patakkal egyesül, „Poprád“ (Popradus, Popper, Poprad) nevet nyer.

A Kriván környékén*), Liptó megyében.

X.

A „Mlinicza“ patak völgyében.

A csorbai területen :

1. A csorbai tó, Csorbaer See. 20·40^h₆. Magassága 1356^m/ K., 1376·06 Kolb., 1379·8 és 1389·3 F., 1334·2 R., 1348^m/ M. A. T. Hőmérséke aug. 2. 1875., d. u. 2 ó.: 13·6° C., 18·1° C., meleg mellett. H. Ezen tó Szent-Iványi József úr birtoka, és a magas hegység határán alul fekszik az erdősvidek területén.

Jegyzet. A csorbai tónak nincs állandó, látható lefolyása, csak tavaszkor, magas vízállás vagy tartós esőzések idején ömlik ki belőle egy patak déli irányban. Téves tehát azon állítás, hogy a csorbai tónak 2 lefolyása volna, melyek két különböző folyamvidékre bocsátanak vizeiket, miután tudjuk, hogy a „Csorba hegy“ (Magas erdő = Hochwald) gerince választja el a Duna és Visztula folyamvidékét egymástól, s a Duna a Fekete-, a Visztula pedig a Keleti-tengerbe ömlik. A „Csorba hegy“ legnagyobb magassága 930·22^m/ és a rajta keresztül vezető országút legmagasabb pontja 849·94^m/ . Ezen út a kassa-oderbergi vasút megnyitla előtt az egyedüli nagy országút volt, mely Liptó megyéből Szepesbe vezet, jelenleg egyszerű közlekedési út, s az okból nevezetes, mert az európai vízválaszték a Csorba fensíkját szeli át. E vízválaszték az újabb kutatások nyomán a liptó megyei alpok gerincén és a központi Kárpátokhoz tartozó, u. n. Baráthegyen (Mönch) át a csorbai tóig nyúlik le; innen tovább vonul a csorbai fensíkon át, s egészen a Lucsivna és Vikartócz (szepesmegyei

*) Az alább következő, területi stb. viszonyokra vonatkozó adatok ily című térképről vannak véve: „Átnézeti térképe a Tátra-Kriván környékén fekvő tavaknak“, mely térképet alólirottnek a beszterezebányai t. katasteri igazgatóság szíves készséggel rendelkezésére bocsátotta. Szerző viszont a térképet a Kárpát-egyletnek engedte által, s az egyleti könyvtár jegyzékébe e térkép is fel van véve.

faluk) közti magaslatokig terjed. Azon földrajzi vitás kérdés, vajon a csorbai tó a Vág vagy a Poprád folyamvidékéhez tartozik-e, másképp nem lesz megoldható, ha csak, miként Strobél ajánlja, a tó délnyugoti oldalán felbugyogó és hihetőleg a csorbai tóból eredő számtalan források egyrésze esaternák által a Vágtól el nem vonatik és a csorbai alacsony fekvésű fensíkon át a „Mlinica“ patak, illetőleg a Poprád völgyébe nem vezettetik.

Különben ép oly könnyen lehetne a csorbai tó vizét a Fejér Vág folyamvidékére, mint a Poprád folyamvidékére, a melyhez jelenleg tartozik, levezetni. *)

A csorbai tó déli partjára Szent-Iványi József úr 1872-ben egy szép vadászlakot építtetett. Ugyancsak a tó partjára 1875-ben a magyarországi Kárpát-egylet egy tágas menházat emeltetett. E házak azért nevezeteseek, mert hazánkban a legmagasabb ponton fekvő lakhelyek. Studna, 2 család számára szolgáló csőszlak a murányi hegységben, Gömörmegyében, Greiner szerint 1176^m/ magasságban fekszik az Adriai tenger színe felett, a csorbai tó magassága Fuchs szerint 1379·8^m/, ha a tó partjára épült lakházak magasságát 10—12^m/-rel magasabbra vesszük, úgy 1391·8^m/-t nyerünk, e szerint tehát e házak honunk legmagasabban fekvő lakhelyei, és pedig a Studna csőszlak állandóan, a vadászlak és „József menház“ **) a nyári hónapokban.

*) A kárpáti nevezetességek számát nagy mértékben szaporitáná, ha a csorbai tó vizének egy részét esaternák által a Vág folyóba, s így közvetve a Fekete tengerbe, más részét a Poprádba s így közvetve a Keleti tengerbe vezetnék.

**) A mint tudva van, a „Grand-Müllets“ nevű kunyhó a Mont-blanc hegyen Európában a legmagasabban fekvő lakhely.

2. A Nadskok tó vagy Skoktó. $0.79 \mathcal{H}_a$.

E tó felett még 4 kis tavaeska van; a csorbaiak ezeket Zaskokom-nak nevezik, a M. Á. térképe „tavaeskáknak”; vizök a „Nadskok” tóba folyik. Területök ismeretlen.

XI.

A Furkota patak völgyében.

Vázseczi és csorbai területen:

1. Alsó-tó, $2.34 \mathcal{H}_a$.

2. Felső-tó. Területe $5.06 \mathcal{H}_a$.

E két tó a Szent-Iványi család birtoka.

Jegyzet. A csorbai és vázseczi terület közti határvonal a két tavon vezet keresztül, olyformán, hogy az alsó-tónak $\frac{1}{5}$ -e a csorbai, a felső-tónak $\frac{4}{5}$ -e pedig a vázseczi határra esik.

XII.

A Zlomisko patak völgyében.

Vázseczi területen:

1. Alsó-tó. Területe $1 \mathcal{H}_a$.

2. Felső-tó, vagy „a Kriván alatti zöld tó”; „Grüner See unter dem Kriván”. Területe $5.45 \mathcal{H}_a$. Mag. 1953.5^m/ F., 1977.9 F.

A Furkota és Zlomisko patakok a fehér Vág folyam-vidékéhez tartoznak. E két patak egyesülése után a folyó „Fehér Vág” nevet visel.

XIII.

Kokavai területen.

1. Az alsó- vagy nagyobb tó. Területe $12.25 \mathcal{H}_a$; mag. 1534^m/ F., 1610.9 K., 1620.64^m/ W.

2. A felső- vagy kisebb tó. Területe $2.132 \mathcal{H}_a$.

E két tó kinestári birtok.

Jegyzet. A csorbai, kokavai és vázseczi területen fekvő egyes tavaknak nines külön nevök.

Végül megemlítjük, hogy Kolbenheyer szerint, a menyire ennek tapasztalatai terjednek, a köralakkal nem bírő „Hinczko tó“ és az „5 tó“-hoz tartozó „Fekete tó“ — Czarny staw — kivételével, a többi tavak hossz-átmérője többé-kevésbbé függélyes irányban esik a magas hegygerinczre.

Ford. *Votisky K.*

Fuchs Frigyes Dávid,

született 1799., meghalt 1874.

Életrajzi vázlat

Hradszky Józseftől.

Fuchs Frigyes Dávid 1799-ik évi decz. 31-én Lőcsén, Szepesmegyében, születvén, első iskolai kiképeztetését szülővárosában és Debreczenben nyerte. 1819-ik évben a gyakorlati mértan két évi folyamát a pesti egyetemen végzé és az oklevél elnyerése végett előszabott két évi gyakorlat befejezése és a szigorlatok letétele után (1821-ik évben Pesten), két havon át a mariabrunni erdészeti akadémia előadásai és gyakorlataiban résztvett.

Ugyanazon évben Fuchs Aradra ment, hol tartózkodásának első 3 évében (1821-től 1824-ig) urbéri és erdőszabályozási felvételekkel foglalkozott; később mint uradalmi mérnök Pankotán b. Dietrich szolgálatába állott, hivatalát azonban egy év múlva elhagyni kénytelenítettett, mert a posványos éghajlat egészségének ártalmára vala, és szülő-földére visszatért. Itt 1826-tól 1830-ig magános munkával foglalkozott. 1827-ben kopár terméketlen zabföldeken a jelenlegi 23 hektárnyi területet meghaladó Lubló fürdőbeli parkot ültetvényezte. 1830-ban Roxer Teréziát Poprádból vette nőül, a ki 4 fiuval megajándékozta. Ugyanazon évben a káposztafalvi vasgyár felügyeletét átvette, melynek 1834-ig élén állott. Ezután az új-lublói és jakubjáni uradalom főigazgatóságával megbízott, hol 1838-ban az odavaló vasgyárt építette. 1847-ben Lőcsére költözött, hol egy hengerműt kapcsolatban sodrony-gyárral, abroncs- és láncz-kovácsmű-